

WOU format samenvatting onderzoeksverslag 2018-2020

Naam School: De Piramide

Inleiding

De overkoepelende ambitie van het WOU-onderzoek is om te onderzoeken hoe muziek ingezet kan worden om invulling te geven aan de visie & missie 'Zien, zijn en gekend worden'. Het doel is om (meer) inzicht te krijgen of (en hoe) de huidige muziek(impuls)lessen een positieve invloed uitoefenen op het proces van groepsvorming- en dynamiek. Ook beoogt De Piramide zich met de resultaten van dit onderzoek beter te kunnen profileren in de wijk en binnen de PCOU.

Context van het onderzoek (1 of twee zinnen)

De Piramide is een middelgrote buurtschool in Zuilen. De leerlingen, variërend tussen de 175 en 200, vormen een afspiegeling van de wijk. Naast autochtone Nederlandse kinderen (ongeveer 85%) telt de school kinderen met andere wortels (samen ongeveer 15%). Tachtig procent van de ouders is hoog opgeleid. Naast de leerlingen bestaat de doelgroep uit de groepsleerkrachten, directeur, Cultuurcoördinator/Vakspecialist Muziek en de rest van het onderwijsondersteunend personeel. Op basis van de visie van school, 'Zien, zijn en gekend worden', geeft De Piramide invulling aan het onderwijs via vakoverstijgende methodes als Trefwoord en de Vreedzame School. Hierbij hanteert de school een leerstofjaarklassensysteem waarbinnen wordt gedifferentieerd vanuit klassikale aanbidding.

Onderzoeksvraag en doel van het onderzoek

Wetenschappelijke onderzoeksvraag: In hoeverre hebben instrumentale muzieklessen effect op de groepscohesie bij leerlingen in het basisonderwijs?

Praktijkgerichte hoofdvraag: Hoe kunnen leerkrachten muziek bewust als verbindende factor inzetten ten behoeve van de groepsdynamiek?

Resultaten

Muziekonderwijs in de breedste zin lijkt bij te dragen aan groepscohesie én de ontwikkeling van sociaal gedrag van leerlingen. Instrumentale muzieklessen lijken wel invloed te hebben op sociaal gedrag (prosociaal gedrag en sympathie) en er lijken kansen

te liggen voor het ontwikkelen (en verder bestendigen) van groepscohesie door in te zetten op (wekelijkse) instrumentale muzieklessen.

Waar moet muziekonderwijs aan voldoen om groepscohesie en sociaal gedrag te bevorderen?

In de hierboven beschreven muzikinterventies zijn verschillende elementen toegevoegd om groepscohesie en sociaal gedrag te bevorderen. Omdat de meeste onderzoeken niet in een experimentele setting plaatsvinden is het niet te zeggen of de gevonden effecten aan deze elementen toe te schrijven zijn. Alleen in het beschreven experiment met de speelgoedkickers is met enige zekerheid te zeggen dat de effecten toe te schrijven zijn aan de muzikale aspecten in de activiteit: de aanwezigheid van muziek bij de activiteit en de herhaling van acties op het ritme van de muziek.

Er is naar voren gekomen, dat het belangrijk is en blijft om de bewustwording van en bij de leerkracht te creëren of vergroten dat muziek ook ingezet kan worden voor andere doelen dan (instrumentale) muziekles alleen.

Deze bevindingen worden ondersteund door de resultaten van aanvullend onderzoek naar de effecten van dramalessen op groepsvorming dat via Kennisrotonde van NRO is uitgevoerd. Bij drama 15 heb je niet alleen taal, maar ook sociale vaardigheden nodig die versterkt kunnen worden door muziek vaker en gericht in te zetten (zie bijlage 8 p. 19 voor meer details).

Uit de nul- en eindmeting onder de leerkrachten en vakdocenten muziek (zie bijlage 3 p. 16) blijkt ook dat (instrumentale) muziek een toegevoegde waarde kan hebben in de groep. De labels voorspel- en weerbaarheid_pos (18 vs 26), verbindend & vormend_pos (15 vs 42), leuk & enthousiast_pos (15 vs 36), naast doel ook middel_pos (10 vs 35), verbindend & vormend_neg (8vs 11) en rustgevend & troost_pos (7 vs 9) krijgen tijdens de nulmeting de meeste hits (zie bijlage 4 blad 2 p. 16). Deze labels vormen daarmee de top 5 van de nulmeting en de top 6 van de eindmeting Zie voor meer details de websites

Conclusie

Kooi & van Rens (2019) komen in hun literatuuronderzoek tot de conclusie dat muziekonderwijs in de breedste zin bij lijkt te dragen aan groepscohesie én de ontwikkeling van sociaal gedrag van leerlingen. Tevens concluderen zij dat onderzoek naar het effect van muziekles op specifiek groepscohesie nog wel schaars is. Ook is er nog geen specifiek onderzoek naar het verband tussen instrumentale muzieklessen en groepscohesie. Als we kijken naar de invloed van instrumentale muzieklessen op sociaal gedrag (prosociaal gedrag en sympathie) lijken er zeker kansen te liggen voor het ontwikkelen van sociale aspecten in de klas (o.a. groepscohesie) door in te zetten op (wekelijkse) instrumentale muzieklessen (zie Theoretisch Kader p. 2 t/m 7 en Resultaten p. 10-11). Daarmee is de wetenschappelijke onderzoeksvraag in hoeverre instrumentale muzieklessen effect hebben op de groepscohesie bij leerlingen in het basisonderwijs deels beantwoord. Dit geldt ook voor de praktijkgerichte hoofdvraag hoe leerkrachten muziek bewust als verbindende factor in kunnen zetten ten behoeve van de groepsdynamiek. In

*de loop van het onderzoek werd tevens duidelijk dat het van belang is om de ruime begrippen groepscohesie en -dynamiek nog verder te specificeren om een zo concreet mogelijk antwoord te kunnen krijgen op bovenstaande onderzoeksvragen (zie bijlage 6 op p. 16/17). *

De geraadpleegde literatuur heeft geen antwoord gegeven op de vraag of de inzet van een vakleerkracht die geschoold muzikant is leidt tot een grotere ontwikkeling op sociaal emotionele vaardigheden dan een groepsleerkracht die door (digitale) leermiddelen en methoden wordt ondersteund. Het verdient aanbeveling om deze voor het onderwijs relevante vraag als suggestie mee te nemen voor nader vervolgonderzoek. Daarnaast is aanvullend onderzoek nodig naar het verband tussen instrumentale muzieklessen en groepscohesie en/of groepsdynamiek, aangezien onze en andere onderzoeksresultaten hier niet eenduidig over zijn.

Uit de geraadpleegde literatuur en interviews met leerkrachten komt duidelijk naar voren dat muziek iets doet met leerkrachten en kinderen (zie bijlage 3 p. 16). Zo kan muziek zorgen voor een andere sfeer in de klas; door samen te zingen of een instrument te bespelen ontstaat er vaak al meer cohesie in een groep. Als leerkrachten zich hier bewuster van worden en dit proces blijven benoemen, kan het mogelijk een duurzamer karakter krijgen.

Ons WOU-onderzoek heeft op twee fronten - zowel v.w.b. de theoretische onderzoeksvraag als de praktijkgerichte hoofdvraag - bevestigd wat het team van De Piramide deels al vermoedde. Zo scoort ruim de helft van de 14 labels die aan de interview data van de nulmeting zijn toegekend overwegend positief. Ook scoren deze positieve labels het hoogste aantal hits en valt het verschil in score tussen de positieve en negatieve labels in het voordeel van de positieve labels uit (zie bijlage 4 blad 2 p. 16). Hier valt ons inziens uit op te maken dat deze labels (in)direct significant bij dragen aan de groepscohesie en -dynamiek, iets wat bevestigd wordt door de geraadpleegde literatuur. De bevindingen van de voor de nul- en eindmeting geïnterviewde leerkrachten verschillen niet erg van elkaar (zie bijlage 3). Collega's en geïnterviewde vakdocenten muziek ervaren over het algemeen dat (instrumentale) muziek(les) meerwaarde heeft voor verbinding in hun groep. De gescoorde, gelabelde en gecodeerde interviewdata laten een duidelijk patroon zien (zie bijlage 4 blad 1 en 2). De scores zijn hoger na de eindmeting en vallen in het voordeel uit van de label 'verbindend & vormend_pos (+)' dat bovendien aanzienlijk hoger scoort dan na de nulmeting. Dit lijkt het belang van ons onderzoek en dus van muziek verder te onderstrepen. De onderzoeksresultaten ondersteunen verder dat muziekonderwijs mogelijk een far transfer-effect heeft op rekenen en taal, omdat cognitieve functies die positief door muziek kunnen worden beïnvloed, ook belangrijk zijn voor rekenen en taal; voor het maken van muziek heb je dezelfde en vergelijkbare hersengebieden en -netwerken nodig als voor bijvoorbeeld het oplossen van een gecompliceerde rekensom (Jaschke, 2019). De kracht van muziek gaat verder dan de puur vakmatige aandacht die het nu in het onderwijs vaak krijgt. Tijdens alle vakken op school kan deze kracht ingezet worden via luisteren, bewegen, taal en communiceren. Op die manier kan muziek expliciet, impliciet, sociaal en emotioneel leren verbinden. Samen

muziek maken en beleven vergroot de veiligheid en de saamhorigheid, versterkt het sociale leerklimaat en kan zo de groepscohesie helpen bevorderen. Muziek als sfeermaker, als oppepper, als middel en dus ook als doel.

Contact

Wil je meer weten over dit onderzoek? Neem dan contact op met Maud Sakko-Bringmann; m.bringmann@piramide-utrecht.nl